

Statistik II. s. 365), der beskæftigede 150 arbejdere og havde 60 maskinvæve foruden andre moderne maskiner, at have været førende.

Som allerede nævnt er en række andre industrier beskrevet i andet halvbind. I nogle tilfælde faar enkelte foretagender, som f. eks. Holmegaards glasværk og de Drewsen'ske papirfabrikker en næsten monografisk omtale. Naar glasindustrien behandles saa forholdsvis udførligt, kunde der maaske ogsaa have været grund til at gøre lidt mere ud af porcellænsindustrien; ganske vist omtales den kongelige porcellænsfabrik spredtvis i første halvbind, men væsentlig kun med henblik paa dens statstilskud og ikke nær saa meget som de to andre statsforetagender, klædefabrikken i Usserød og Frederiksværk. Og udvidelsen af porcellænstilvirkningen ved oprettelsen af Bing & Grøndahls fabrik i 1853 berøres ikke. Maaske der ogsaa kunde have været grund til at nævne en nyopdukkende industri som tændstikfabrikationen; Rohmells og Schürers friktionssvovlstikkefabrik, der efter Bergsøe i 1844 beskæftigede 70 arbejdere, synes her at have været banebrydende. Men det er naturligvis en skønssag, hvor langt man skal gaa i at medtage enkelte industrier eller foretagender.

Skønt det saaledes efter anmelderens skøn ikke helt er lykkedes professor Axel Nielsen at skifte sol og vind lige, er det et fortjenstfuldt arbejde, han har udført ved at fremdrage meget nyt stof og sammenstille det allerede kendte til et helhedsbillede, i hvilket man kan savne et og andet, men som dog her kan siges at foreligge for første gang. Det afsluttende bind vil forhaabentlig med samme paalidelighed skildre vor tids industri, og man maa tillige se hen til, at det vil bringe et alfabetisk register, der gør det lettere at orientere sig i hele værket.

Even Marstrand.

Anders Hansen: LIVSFORSIKRINGSVIRKSOMHED. Udgivet af Forsikringsforeningen. København 1945. 376 Sider.

Direktør, cand. mag. Anders Hansen, der i 1917 overtog Undervisningen i Livsforsikring i Forsikringsskolens Livsforsikringsklasser efter Dr. polit. Jens Pedersen, har med denne Bog, der bærer Undertitlen »En elementær Fremstilling til Brug for Forsikringsskolens Undervisning«, givet sine Elever en ny Lærebog til Afløsning af Jens Pedersens.

Som Lærebog synes den foreliggende Fremstilling i det store og hele velegnet. Gennem en underholdende historisk Oversigt føres Læseren paa en behagelig Maade ind i Livsforsikringsverdenen, hvis ydre Rammer derefter skildres i et Par Kapitler om Tilsynslovgivning og Vedtægter, inden Forf. gaar over til Gennemgangen af Forsikringsformer, Beregningsgrundlag, Præmieberegning og Præmiereserve samt Reglerne for Genkøb og Fripolice og Overskudsfordeling, der maa betragtes som Bogens Hovedafsnit. Der afsluttes med en Redegørelse for Akkvisitionen, Begæringen, Policen, Forsikringsbetingelser samt Afgang og Genforsikring. Man undrer sig lejlighedsvis over Rækkefølgen. Er det ikke lidt bagvendt at fordybe sig i Tilsynslovgivning og Vedtægter, før Eleverne har stiftet Bekendtskab med Livsforsikringens Principper? Og hist og her er Fremstillingen unødigt elementær. Et Eksempel: »Man skelner mellem et Selskabs ordinære Generalforsamling og ekstraordinære Generalforsamlinger; disse sidste afhol-

Statistik II. s. 365), der beskæftigede 150 arbejdere og havde 60 maskinvæve foruden andre moderne maskiner, at have været førende.

Som allerede nævnt er en række andre industrier beskrevet i andet halvbind. I nogle tilfælde faar enkelte foretagender, som f. eks. Holmegaards glasværk og de Drewsen'ske papirfabrikker en næsten monografisk omtale. Naar glasindustrien behandles saa forholdsvis udførligt, kunde der maaske ogsaa have været grund til at gøre lidt mere ud af porcellænsindustrien; ganske vist omtales den kongelige porcellænsfabrik spredtvis i første halvbind, men væsentlig kun med henblik paa dens statstilskud og ikke nær saa meget som de to andre statsforetagender, klædefabrikken i Usserød og Frederiksværk. Og udvidelsen af porcellænstilvirkningen ved oprettelsen af Bing & Grøndahls fabrik i 1853 berøres ikke. Maaske der ogsaa kunde have været grund til at nævne en nyopdukkende industri som tændstikfabrikationen; Rohmells og Schürers friktionssvovlstikkefabrik, der efter Bergsøe i 1844 beskæftigede 70 arbejdere, synes her at have været banebrydende. Men det er naturligvis en skønssag, hvor langt man skal gaa i at medtage enkelte industrier eller foretagender.

Skønt det saaledes efter anmelderens skøn ikke helt er lykkedes professor Axel Nielsen at skifte sol og vind lige, er det et fortjenstfuldt arbejde, han har udført ved at fremdrage meget nyt stof og sammenstille det allerede kendte til et helhedsbillede, i hvilket man kan savne et og andet, men som dog her kan siges at foreligge for første gang. Det afsluttende bind vil forhaabentlig med samme paalidelighed skildre vor tids industri, og man maa tillige se hen til, at det vil bringe et alfabetisk register, der gør det lettere at orientere sig i hele værket.

Even Marstrand.

Anders Hansen: LIVSFORSIKRINGSVIRKSOMHED. Udgivet af Forsikringsforeningen. København 1945. 376 Sider.

Direktør, cand. mag. Anders Hansen, der i 1917 overtog Undervisningen i Livsforsikring i Forsikringsskolens Livsforsikringsklasser efter Dr. polit. Jens Pedersen, har med denne Bog, der bærer Undertitlen »En elementær Fremstilling til Brug for Forsikringsskolens Undervisning«, givet sine Elever en ny Lærebog til Afløsning af Jens Pedersens.

Som Lærebog synes den foreliggende Fremstilling i det store og hele velegnet. Gennem en underholdende historisk Oversigt føres Læseren paa en behagelig Maade ind i Livsforsikringsverdenen, hvis ydre Rammer derefter skildres i et Par Kapitler om Tilsynslovgivning og Vedtægter, inden Forf. gaar over til Gennemgangen af Forsikringsformer, Beregningsgrundlag, Præmieberegning og Præmiereserve samt Reglerne for Genkøb og Fripolice og Overskudsfordeling, der maa betragtes som Bogens Hovedafsnit. Der afsluttes med en Redegørelse for Akkvisitionen, Begæringen, Policen, Forsikringsbetingelser samt Afgang og Genforsikring. Man undrer sig lejlighedsvis over Rækkefølgen. Er det ikke lidt bagvendt at fordybe sig i Tilsynslovgivning og Vedtægter, før Eleverne har stiftet Bekendtskab med Livsforsikringens Principper? Og hist og her er Fremstillingen unødigt elementær. Et Eksempel: »Man skelner mellem et Selskabs ordinære Generalforsamling og ekstraordinære Generalforsamlinger; disse sidste afhol-

des, saafremt der i Tidsrummet mellem to ordinære Generalforsamlinger skal træffes Afgørelser, som ikke kan udsættes til den næste ordinære Generalforsamling«. Men som Helhed har Forf. et fast Greb om Stoffet, der røber den erfarne Pædagog.

Direkte utilfredsstillende er kun et enkelt Kapitel, desværre et af de vigtigste, nemlig Redegørelsen for de forskellige Forsikringsformer. Det er jo ingen Hemmelighed, at en stor Del af den livsforsikrede Befolkning er forsikret paa en Maade, der ikke svarer til dens velforstaede Behov, dels fordi Publikum ikke har Øje for Betydningen af en rationel Dækning af Behovet, dels fordi Agenterne ikke har lært at analysere dette Behov, og dels fordi Selskaberne ved en uheldig Præmie- og Provisionspolitik bidrager til at lede Nytegningen ind paa et galt Spor. En Lærebog i Livsforsikring burde derfor betragte det som en af sine Opgaver at trække Udviklingen i den rigtige Retning med Vægt paa Livsforsikringsmomentet i Stedet for paa Opsparingsmomentet. Forf. viser liden Forstaaelse for denne Side af Sagen. Saaledes anfører han, at den livsvarige Livsforsikring fortrinsvis egner sig for saadanne Personer, der (f. Eks. ved Pension eller Formue) har Sikkerhed for at være i Besiddelse af tilstrækkelige Midler, saa længe de selv lever, men som vil sikre andre, overfor hvem de har Forsørgerpligt, at der er en Kapital til Raadighed for disse ved Forsørgerens Død«. At karakterisere den livsvarige Forsikring som de formuendes specielle Forsikringsform, er næppe videre velbetænkt. Hvis den paagældende har en Formue, der er tilstrækkeligt Eksistensgrundlag for hans Familie plus ham selv, hvorfor skulde han da i særlig Grad være interesseret i Fremskaffelsen af en Kapitalforøgelse for Familien, eftersom hans Død dog medfører, at han ikke selv skal tære med paa Kapitalen? Forf. burde i Stedet have peget paa det paradoksale i, at den livsvarige Livsforsikring tilfredsstiller et kortsigtet Behov; den tegnes ikke af Hensyn til en Arvingekø, hvis Sammensætning og Pengebehov om 30 eller 40 Aar man vanskeligt kan have nogen fornuftig Forestilling om, men for ved Hjælp af den mindst mulige Præmie at sikre den størst mulige Udbetaling i Tilfælde af, at Forsørgeren afgaar ved Døden i en nærmere Fremtid. Den livsvarige Forsikring tegnes ogsaa for at opnaa en højere Forsikringssum, end den samme Præmie vil give ved en Forsikring med Udbetaling.

Det er fejlagtigt, naar Forf. om denne sidste skriver, at den foruden en tidlig Udbetaling i en Aarrække byder de paarørende »ganske samme Betryggelse« som den livsvarige Forsikring. I Praksis ligger det saadan, at en 30-aarig Mand for 100 Kr. at betale aarlig i 35 Aar kan faa enten 5249 Kr. udbetalt ved Død eller 4502 Kr. udbetalt senest ved det fyldte 65. Aar. Den livsvarige Forsikring giver saaledes en Forsikringssum, der er 747 Kr. højere, hvilket dog ikke er mere, end der indvindes i Rente ved at sætte de 4502 Kr. i Sparekassen i blot 4 Aar (til 4 pCt. p. a.), fra den Forsikrede er 65 Aar til han fylder 69. (Den gennemsnitlige Rest-Levetid for 30-aarige Mænd er 41,2 Aar). Sammenligningen viser, at den livsvarige Forsikring ikke skal ses ud fra en Langtidsbetragtning, men tegnes paa Grund af den øjeblikkelige Fordel. Naar dette Behov ikke dækkes af regulære Korttidsforsikringer (»ophørende Livsforsikring«), skyldes det bl. a., at Selskaberne holder disse oppe i en særlig høj Pris — i et konkret Tilfælde 1110 Kr. for en Forsikring, hvis Livsforsikringsydelse netto er

350 Kr. værd — som gør dem uegnet til andet end at være Betyggelse for Kautionsister, hvor der optages Laan af kortere Varighed. Anders Hansen nøjes med at notere, at »skønt den Præmie, der skal erlægges for Kortidsforsikringer, er lav i Sammenligning med Præmien for andre Kapitalforsikringsformer, udgør disse Forsikringer kun en ringe Del af Selskabernes samlede Bestand«. Denne Fremhævelse af de lave Præmier forekommer malplaceret. At de er lavere end de andre Præmier absolut set, er jo ligegyldigt i denne Forbindelse; i Forhold til, hvad der ydes for dem, er de høje, ogsaa i Relation til de andre Forsikringsformer.

Kommentarerne til Familieforsørgelsesforsikringen er fuldstændig intetsigende, skønt den har Krav paa betydelig Interesse. Det kan tilføjes, at jeg aldrig har truffet en Forsikringsmand, der har været i Stand til at give en acceptabel Vejledning vedrørende Brug af denne Forsikringsform. Saa meget mere var en Udredning paa sin Plads i en Lærebog. Forøvrigt viser denne Forsikringsform klarere end nogen anden Selskabernes Ansvar for, at Opsparingen har taget Magten fra Livsforsikringen indenfor Branchen. Forsikringen er sammensat af en simpel Kapitalforsikring, en ophørende Livsforsikring og en Arverente, kombineret paa en saadan Maade, at den kunde fortjene Navn af Familieopsparingsforsikring, og den er lige uhensigtsmæssig, hvadenten Forsørgeren lever eller han dør. For en 30-aarig Mand medfører Ønsket om, at Arverenten skal løbe i 20 Aar, hvad der kan anses for meget passende, at den gængse Kombination automatisk fastlægger den simple Kapitalforsikring paa ligeledes tyve Aars Løbetid, saaledes at han binder sig til en kraftig Opsparing med Henblik paa Udbetaling ved det fyldte 50. Aar. Dette er det dominerende Træk i, hvad Selskaberne betegner som en Forsørgelsesforsikring. Jeg har andetsteds¹⁾ paavist, at man ved at erstatte den simple Kapitalforsikring med en livsbetinget Kapitalforsikring, ved at forskyde Vægten indenfor Kombinationens Elementer, samt ved at udvide Forsikringsperioden (og dermed Præmiebetalingstiden) fra 20 til 35 Aar, hvad der her kan gøres uden at forlænge Arverentens Løbetid, kan opnaa, at Forsikringsudbetalingerne efter Død kan henved fordobles, uden at forhøje den aarlige Præmieydelse. Erindrer man sig, at det ud fra et forsørgelsesmæssigt Synspunkt stadig gælder om at tilvejebringe den størst mulige Dødsfaldsudbetaling ved Hjælp af den mindst mulige Præmie pr. Aar, maa det beklages, at den fremførte Kritik ikke har sat sig Spor, hverken i Selskabernes Tariffer eller i Anders Hansens Fremstilling af Livsforsikringsvirksomheden.

En rationel Sammenligning af de forskellige Forsikringsformer, deres Fordele og Ulemper og hvad de betyder for den Forsikrede i Kroner og Øre, maa være Alfa og Omega i al Livsforsikringsundervisning, men paa dette Punkt giver Direktør Hansens Bog ingen Hjælp.

I det hele taget er det interessant at se den Tilbageholdenhed, hvormed Bogen tager paa de Problemer, der har været stærkest fremme i det sidste Aars Diskussion om Livsforsikringen. F. Eks. siges det vedrørende Tilbagekøbsværdierne (de Erstatninger, der udbetales ved Afgang før Forsikringsperiodens Udløb) saare forsigtigt, at »om selve Størrelsen af den Godtgørelse, der vil kunne ydes, og om den Maade, paa hvilken den kan be-

¹⁾ Bjørn Svensson: Livsforsikring, Nyt Nordisk Forlag 1944, Side 97—101 og 107—109.

regnes, har der været fremsat forskellige Anskuelser, og Meningerne er paa dette Punkt stadig delte«. Den, der læser Forfatterens højtidelige Overvejelser frem og tilbage om de Omkostninger, som Selskaberne maa have Lov til at fradrage inden Erstatning udbetales ved førtidig Afgang, kommer til at smile ved Tanken om en ung Mand, der havde indbetalt 1040 Kr. paa en Forsikring, der blev hævet efter fem Aars Forløb; skønt Dødsrisikoen blev dækket alene med Renten af det indbetalte Beløb, fik han kun 80 Kr. tilbage. Resten, de 960 Kr., maa Selskabet aabenbart have beregnet sig til Dækning af nødvendige Omkostninger. Konkrete Eksempler af denne Art vilde have oplivet Læsningen af Anders Hansens Bog.

Hvad angaar Omfanget af den førtidige Afgang udtrykker Direktør Hansen sig lige saa diplomatisk. Fra hans Formulering er der langt til Dr. polit. Jens Pedersens djærve Indrømmelse af, at den frivillige Afgang af Livsforsikringer er forholdsvis større i Danmark end i de fleste andre Lande. Dog bringer Anders Hansens Bog Resultatet af en Undersøgelse, hvorefter 23,8 pCt. af større Livsforsikringer indenfor Statsanstaltens Bestand er afgaaet alene i de første otte Forsikringsaar. Om Afgangshyppigheden for Folkeforsikringer nævnes kort, at den ligger en Del højere. Det er imidlertid værd at være opmærksom paa, at mens der i Tiaaret 1931—40 ialt blev tegnet 1,8 Mill. Livsforsikringer, afgik der i Utide ialt 1,1 Mill. Forsikringer; det svarer til rundt 60 pCt. af Tilgangen. Da Fejlkilden ved at sammenligne et Tiaars Tilgang med samme Tiaars førtidige Afgang er ringe paa Grund af den hurtige Opsigelse, og da Afgangsprocenten normalt vil blive et Minimumstal, fordi Afgangen strengt taget burde sammenholdes med en lidt ældre Perodes mindre Nytegning, vil det være berettiget af de nævnte Tal at drage den Slutning, at over Halvdelen af Livsforsikringsbranchens Kunder afgaar i Utide, hvorfor Behandlingen af dem har afgørende Betydning ved Vurderingen af Branchens Virksomhed.

Det er maaske for meget forlangt, at Forfatteren ligefrem skal tage Stilling til den rejste Kritik af Livsforsikringsvirksomheden, til de store Omkostninger, de høje Præmier, Agentsystemets Tomgang, den førtidige Afgang, Tilbagekøbsværdierne, de hemmeligholdte Prislister, Prisforskellen mellem Selskaberne, de uhensigtsmæssige Forsikringsformer, Livsforsikringsmomentets Tilsidesættelse for Opsparingen, Folkeforsikringernes Uge-Præmiesystem o. s. v., men det er en Fejl, at Problemerkens Eksistens ikke bliver fremhævet overfor de vordende Forsikringsfolk. Det Indtryk, at Livsforsikringens Mænd vægrer sig ved at se de ubehagelige Kendsgerninger i Øjnene, bliver beklageligvis ikke afsvækket af Anders Hansens Bog.

Bjørn Svensson.